

รูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี*

A Conciliator Development Model in Model Criminal Cases

by Buddhist Peaceful Means

¹อภิณฐา ไส้ไหม, พระปราโมทย์ วาทโกวิโท และ อุดลย์ ชันทอง

¹Apinada Saimai, Phra Pramote Vadakovido and Adul Khunthong

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: apinada.s@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ สภาพปัญหาของการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา แนวคิดทฤษฎี การพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบตามแนวทางตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การเก็บข้อมูลจากการอภิปรายกับกลุ่มผู้ประนีประนอมที่ปฏิบัติงานมาเป็นเวลา 10 วัน ขึ้นไป และการสนทนากลุ่ม การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ การสังเกตการณ์ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ประนีประนอม ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ และข้าราชการเกษียณอายุ ที่อาสาเข้ามาช่วยงานของศาลยุติธรรมไม่มีเงินเดือน บางท่านยังไม่มีประสบการณ์ ความรู้ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ย การนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และขั้นตอนการไกล่เกลี่ยทางอาญา 2) หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่เหมาะต่อการพัฒนา คือ หลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หรือศีล สมาธิ ปัญญา โดยหลักพุทธสันติวิธีนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาผู้ประนีประนอมทั้งด้านคุณลักษณะภายในและคุณลักษณะภายนอก 3) รูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นการนำองค์ความรู้ทั้ง 5 ด้าน 1) ด้านกฎหมาย กระบวนการ ขั้นตอนทางอาญา 2) ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา 3) ด้านทักษะ จิตวิทยา การสื่อสาร 4) ด้านเครื่องมือพุทธสันติวิธี 5) ด้านการพัฒนาสติ สันติภายใน โดยใช้กิจกรรมตามหลักของไตรสิกขาในการพัฒนาจะได้คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ ที่มีทัศนคติดี, มีความรู้, มีทักษะไหวพริบ, มีสติ มีขันติจากภายในสู่สันติภายนอก เป็นการพัฒนากาย พุทธิกรรม จิต ปัญญา

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ผู้ประนีประนอม; คดีอาญาต้นแบบ; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research aimed to study 1) to analyze conciliator development problems in criminal cases and concepts of conciliator development in model criminal cases using modern

*Received January 12, 2023; Revised January 23, 2023; Accepted January 29, 2023

science; 2) to investigate Buddhist peaceful means conducive to the development of a conciliator in model criminal cases through Buddhist peaceful means; and 3) to propose a conciliator development model in model criminal cases by Buddhist peaceful means. The sample was research and development. The research tools were data collection from discussions with mediator groups who had been working for 10 days or more and focus group discussions. Creative Participatory Meetings observation including interviews with experts in various fields the data were analyzed by analyzing the contents of the papers.

From the study, the following results are found: 1) The majority of conciliators are self-employed or retired civil servants who volunteer to work at the court of justice with no salary. Some of them have no experience or knowledge of the mediation process, the bringing of criminal cases into the mediation process, and the criminal processes and procedures. 2) The Buddhist peaceful means conducive to the development of a conciliator in model criminal cases through Buddhist peaceful means are based on *Tisikkhā* (the Threefold Learning) comprising *Adhisīla-sikkhā* (training in higher morality), *Adhicitta-sikkhā* (training in higher mentality), and *Adhipaññā-sikkhā* (training in higher wisdom), or in other words, *Sīla* (precepts), *Smādhi* (concentration), and *Paññā* (wisdom). These Buddhist peaceful means will result in the development of a conciliator with internal and external characteristics. 3) A conciliator development model in model criminal cases by Buddhist peaceful means consists of 5 aspects which are: (1) Legal processes and criminal procedures; (2) Mediation processes in criminal cases; (3) Skills in both psychology and communication; (4) Buddhist peaceful tools; (5) The development of mindfulness and inner peace through *Tisikkhā*-based activities, which will result in the characteristics of a conciliator in model criminal cases with a positive attitude, astuteness, knowledge, mindfulness, and tolerance from within to without. This is regarded as intellectual, mental, behavioral, and physical development.

Keywords: Development Model; Conciliator; Model Criminal; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ตั้งแต่อดีตประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอย่างก้าวกระโดด ในบางครั้งมีผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของประชาชนต่างๆ ตามมา นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาทางสังคมอื่นๆ อันเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศที่รวดเร็วเกินไปจนขาดการวางแผนที่ดี ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (Government Gazette, 2018) เป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นยุทธศาสตร์ชาตินับแรกของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพร้อมทั้งแผนงาน/โครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้ เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ตามกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (Office of Prime Minister, 2021) โดยมียุทธศาสตร์สำคัญที่เป็นปัจจัยสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ คือแผนพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ สำหรับศาลยุติธรรมได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อวางเป้าหมาย

การพัฒนาการบริหารศาลมาโดยตลอดมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ พ.ศ.2561 -2564 อันเป็นการสอดคล้องกับกรอบแผนแม่บทฉบับที่ 3 พ.ศ.2562 -2565 ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560 -2564 ข้างต้น แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ.2561 -2564 ศาลยุติธรรมได้ มีการกำหนดไว้ 7 ยุทธศาสตร์ (Office of the Court of Justice, 2017) ทั้งนี้ความสำคัญในยุทธศาสตร์ ที่ 5 (Innovation) ด้านพัฒนานวัตกรรมการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาลยุติธรรม มีเป้าประสงค์ต่อการบริหารคดี และการบริการของศาลยุติธรรมมีความสะดวก รวดเร็ว และเสียค่าใช้จ่ายน้อย ซึ่งในยุทธศาสตร์นี้ศาลยุติธรรมได้นำแนวคิดการจัดการความขัดแย้งหรือ ยุติธรรมทางเลือก มาใช้ในการบริหารจัดการคดีของศาลยุติธรรม เพื่อช่วยลดปริมาณคดีของศาลที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นต่อในปี พ.ศ.2560 สำนักงานศาลยุติธรรมยังได้ออกระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ.2560 (Office of the Court of Justice, 2017) และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการไกล่เกลี่ย(ฉบับที่๒) (Government Gazette, 2018) และเป็นการส่งเสริมให้นำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้กับคดีอาญาบางประเภทจะเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมโดยผู้เสียหายมีส่วนร่วม และกำหนดประเภทคดี หลักเกณฑ์ และวิธีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา โดยมีสาระสำคัญในเรื่องการนำคดีอาญาที่อาจไกล่เกลี่ยได้ ได้แก่ (1) คดีความผิดอันยอมความได้ (2) คดีความผิดที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องกันเอง ทั้งยังให้ความสำคัญ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ตาม ระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา พ.ศ.2560 ในระเบียบฉบับนี้ อีกทั้งในปี พ.ศ.2563 ยังได้มีประกาศออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา 12 ข้อเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายในคดีอาญา พ.ศ.2563 สาระสำคัญในข้อกำหนด เรื่องการเยียวยาผู้เสียหายในข้อ 8. ศาลพึงให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้เสียหายโดยเฉพาอย่างยิ่งการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย รวมถึงให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามสมควรในการดำเนินการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน ค่าตอบแทน หรือการช่วยเหลืออย่างอื่นที่จำเป็น

ในปี พ.ศ.2564 ประธานศาลฎีกา คนที่ 47 (Office of the Court of Justice, 2017) ได้มีการกำหนดนโยบาย “ความยุติธรรมที่เข้าถึงง่าย” (easy a access to justice) มีการกำหนด 4 ด้าน (1) ส่งเสริมบทบาทศาลยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติธรรม (2) สร้างหลักประกันการพิจารณาคดีที่ปลอดภัยด้านสุขภาพ (3) สร้างสรรค์ระบบงานให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (4) ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพความก้าวหน้าและสุขภาวะที่ดีของบุคลากรจากนโยบายทั้ง 4 ด้านนี้ มีสาระสำคัญในด้านที่ 1) ส่งเสริมบทบาทศาลยุติธรรมในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักนิติธรรม ได้กำหนดกรอบไว้ 3 หลักการ หลักการ (1) ปรับปรุงกระบวนการในชั้นฝากขังและการปล่อยชั่วคราวให้เกิดการบูรณาการ เพื่อลดการคุมขังโดยไม่จำเป็น (2) ยกระดับการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายทุกมิติอย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม (3) พัฒนาระบบประเมินความเสี่ยงในการปล่อยชั่วคราวและส่งเสริมการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อลดการเรียกหลักประกันควบคู่กับการสร้างความปลอดภัยให้สังคม

สำหรับศาลอุทธรณ์ก็ได้มีการออกระเบียบข้อบังคับของศาลอุทธรณ์เพื่อให้สอดคล้องต่อข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติของประธานศาลฎีกาและยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม (2561-2564) เช่นเดียวกัน เพื่อให้การนำคดีเข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ยทั้งคดีแพ่งและคดีอาญาสามารถเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้โดยมีกฎหมายและระเบียบรองรับ การไกล่เกลี่ยในคดีในศาลชั้นต้นและศาลชั้นอุทธรณ์ มีความแตกต่างกันคดีที่ขึ้นสู่ในศาลอุทธรณ์ทุกคดีได้มีคำพิพากษาคัดสินคดีมาแล้ว อีกทั้งการไกล่เกลี่ยคดีแพ่งและอาญาก็มีความแตกต่างกัน ในคดีอาญาอาจหมายถึงเสรีภาพ หากผู้กระทำผิดที่ได้ถูกตัดสินลงโทษในศาลชั้นต้น ดังนั้นจะเป็นโอกาสที่จำเลยหรือผู้กระทำผิด จะได้มีโอกาส กระทำ หรือเยียวยาชดใช้เพื่อลดผลกระทบแก่ผู้เสียหายได้อีก ผู้บริหาร

ศูนย์ใกล้เคียงยังได้มีแนวคิดที่จะนำการใกล้เคียงในคดีอาญามาพัฒนาผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ใกล้เคียงในศาลอุทธรณ์ โดยให้ความสำคัญว่าผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมในคดีอาญาสมควรจะต้องมีองค์ความรู้ทั้งกฎหมายพื้นฐานและด้านกระบวนการทางอาญารวมถึงความรู้และการมีสติ มีขันติ เพื่อการพัฒนาให้เกิดสันติจากภายใน จะเป็นประโยชน์ต่อการใกล้เคียงในคดีอาญา เพราะในคดีอาญาไม่ได้มีผลแค่ตัวเงิน ยังมีเรื่องสภาวะจิตใจ ความรู้สึกของผู้เสียหาย และบางครั้งมีผลต่อการดำรงชีวิตในอนาคตของผู้เสียหายด้วย ทั้งคำพิพากษาอาจมีผลต่อเสรีภาพของผู้กระทำความผิดอีกด้วย กระบวนการเจรจาใกล้เคียงในคดีอาญาจึงมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด การสำนึกต่อการกระทำ และการเยียวยาจิตใจ การขอโทษ เพื่อลดผลกระทบต่อนักโทษ อีกทั้งการสำนึกผิดอย่างจริงใจของผู้กระทำความผิด การกลับตัวเป็นคนดีของผู้กระทำความผิด จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

ผู้วิจัยเลือกใช้พื้นที่ ในศาลอุทธรณ์ ในการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธีในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนในศาลยุติธรรม เป็นการนำองค์ความรู้ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ ร่วมกับหลักธรรม มาเป็นแนวทางและบูรณาการใช้ในการใกล้เคียงคดีอาญา โดยเริ่มศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งด้านเนื้อหา หลักการ แนวคิด และ ทฤษฎีรูปแบบการพัฒนาการใกล้เคียงตามหลักของพุทธสันติวิธี และ ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ ได้ศึกษาจากนักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการด้านสันติวิธี นักวิชาการด้านการระงับข้อพิพาทของศาลยุติธรรม นักปฏิบัติการ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ บูรณาการ สังเคราะห์ แนวคิดทั้งหลายเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธี รวมถึงได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ข้อมูลเอกสารทางวิชาการ ตำรา วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุด สำนักวิชาการศาลยุติธรรมและจากสถาบันการศึกษาพระปกเกล้า และ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จริงมาเป็นเวลา 19 ปีได้เห็นพัฒนาการในการยกระดับการนำคดีเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงที่หลากหลาย และซับซ้อนยิ่งขึ้นมีการนำคดีทั้งทางแพ่ง และอาญาเข้าสู่ศูนย์ใกล้เคียง โดยเฉพาะในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์ระงับข้อพิพาทในศาลชั้นอุทธรณ์ มีการนำคดีอาญาเข้าสู่การเจรจาใกล้เคียง ซึ่งมีความยุ่งยากและซับซ้อน เพราะเป็นคดีที่รู้ผลแพ้ชนะของคดีมาเบื้องต้นแล้ว การใกล้เคียงจึงต้องใช้องค์ความรู้ด้านกฎหมาย ประสบการณ์ เทคนิค ความอดทน ความเข้าใจ ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะมุ่งมั่นศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอม ในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธีของศาลอุทธรณ์ เพื่อสร้างและยกระดับผู้ประนีประนอมในคดีอาญา ให้เป็นต้นแบบ ที่สามารถบูรณาการเนื้อหาด้านหลักธรรมและศาสตร์สมัยใหม่มาใช้ในใกล้เคียงคดีอาญา โดยผู้ประนีประนอมต้นแบบจะต้อง มีคุณลักษณะตาม “หลักไตรสิกขา” โดยมีกรอบแนวคิดทัศนคติที่ดี พุทธิ คิทธิ ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ มีเมตตาจิต มีปัญญา และ ไหวพริบ มีสติ มีขันติ มีความตระหนักรู้ในบทบาท และ หน้าที่ของตน รวมถึง มีความรู้ในกระบวนการใกล้เคียงและประนีประนอมข้อพิพาทในคดีอาญา มีความมุ่งมั่นใฝ่รู้และพัฒนาตน มีความอดทน เพื่อความสำเร็จ เป็นผู้ประนีประนอมต้นแบบที่มี หลักการ กระบวนการ อุดมการณ์ตามหลักโอวาทปาติโมกข์ ในการนำหลักธรรม มาบูรณาการใช้ในการใกล้เคียงคดีอาญา การสร้างผู้ประนีประนอมต้นแบบ ที่สามารถใช้เครื่องมือพุทธสันติวิธีสู่การปฏิบัติได้อย่างมี สติ ขันติ ทั้งภายใน และภายนอกเสียสละอุทิศตนทำงาน เป็นการสร้างโอกาสและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้บุคคลพันทุก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาของการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา และแนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธีในศาลอุทธรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) ทำการวิจัยในพื้นที่ศาลชั้นอุทธรณ์ โดยหัวใจของการศึกษางานวิจัยมุ่งเน้นนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรงอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยการนำหลักการทฤษฎี มาผสมผสานกับเครื่องมือและการประยุกต์ใช้จริงนำมาสู่กระบวนการวิจัยทดลองหารูปแบบจนเกิด ประสิทธิภาพสูงสุด โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ศึกษาบริบท สภาพปัญหาของการพัฒนา ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ และ แนวคิด ทฤษฎี การพัฒนาผู้ประนีประนอมต้นแบบในคดีอาญา มีการจัดอภิปราย(Group Discussion) กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการประนีประนอมข้อพิพาทในศาลอุทธรณ์ เพื่อวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ และ ความจำเป็นในการพัฒนา รวมถึงหลักการขั้นตอน กระบวนการในการ ไกล่เกลี่ยคดีอาญา จากนั้นได้ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกี่ยวกับหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี นำมา วิเคราะห์ ข้อมูล และ บุรณาการหลักพุทธสันติวิธี กับ ศาสตร์สมัยใหม่ โดยการเก็บข้อมูลจากการศึกษา งานวิจัย และจากอภิปรายกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเบื้องต้นมาบูรณาการเข้า ด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในศาลชั้นอุทธรณ์เป็นพื้นที่ในการวิจัย จากนั้นได้สร้างรูปแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน โดยใช้เกณฑ์ การคัดเลือกจากความเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธสันติวิธี ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย แล้วหาค่าความ เทียงตรง (IOC) เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ นำเครื่องมือวิจัยที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ได้ ระบุไว้ในขอบเขตการวิจัยแล้วออกแบบการวิจัยให้สอดคล้องกับสภาพบริบทและพื้นที่วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key informants) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และ ผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 6 ด้าน ด้านกฎหมาย/ผู้พิพากษา 17 ท่าน ด้านผู้บริหารศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท จำนวน 2 ท่าน ด้านสันติวิธีและจัดการความขัดแย้ง จำนวน 3 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา จำนวน 5 รูป ด้านการ พัฒนาและการโค้ช จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการเจรจาไกล่เกลี่ย จำนวน 7 ท่านรวม ทั้งหมด 36 รูป/ คนผู้วิจัยได้จัดเวทีสนทนา โดยมีผู้เชี่ยวชาญร่วมเวทีสนทนาครั้งนี้จำนวน 6 รูป/คนโดยมีผู้เชี่ยวชาญ ด้านศาสนา ด้านกฎหมาย ด้านการพัฒนา และ มีบุคคลภายใต้ไปเข้าร่วมเวทีสนทนาครั้งนี้อีกจำนวน 698 รูป/คน มีผู้ตอบแบบสอบถามแบบประเมินก่อนการรับฟังและหลังการรับฟัง ได้เสนอความคิดเห็นถึง คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ดังนี้ 1) มีความซื่อสัตย์เป็นกลาง จำนวน 562 คิดเป็นร้อยละ 81.6 2) รู้กฎหมายกระบวนการทางอาญา จำนวน 497 คิดเป็นร้อยละ 72.1 3) มีทักษะ และการสื่อสารที่ดี จำนวน 446 คิดเป็นร้อยละ 64.7 4) จิตใจดีมีเมตตา จำนวน 430 คิดเป็นร้อยละ 62.4 5) มีความชำนาญ และ เป็นมืออาชีพ จำนวน 385 คิดเป็นร้อยละ 55.9 ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญและ

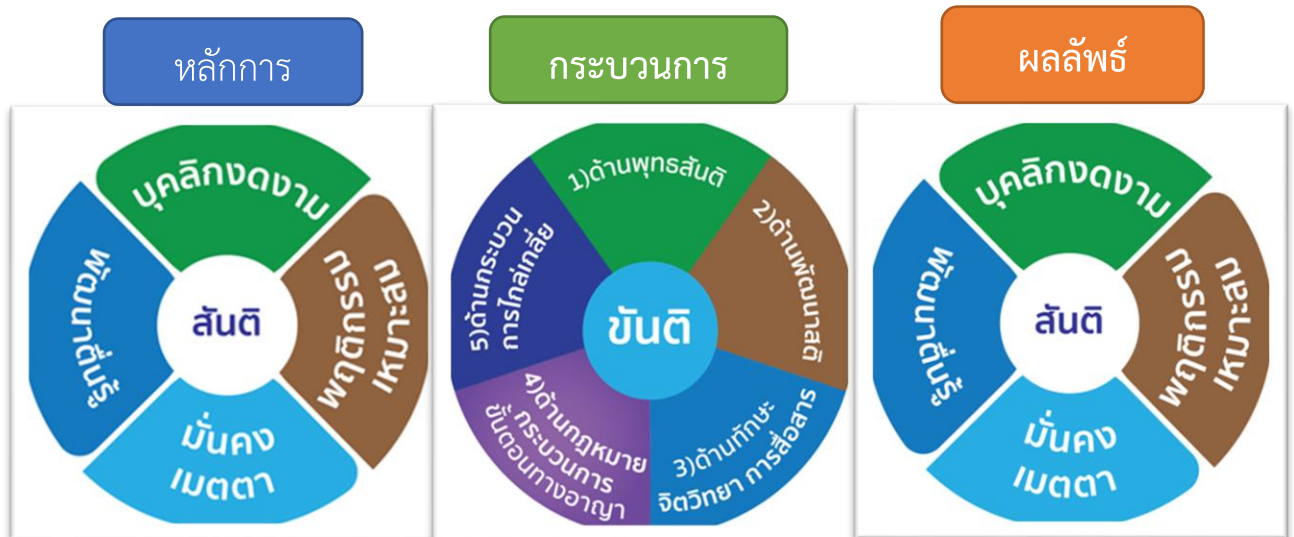
ผู้เข้าร่วมเวทีสันติสนทนาที่ตอบแบบสอบถามมาสังเคราะห์และสร้างรูปแบบกระบวนการพัฒนา หรือ หลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการวิจัยนี้ได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยหลากหลาย โดยการเก็บข้อมูลจากการอภิปรายกับกลุ่มผู้ประนีประนอมที่ปฏิบัติงานมาเป็นเวลา 10 ขึ้นไป และการสนทนากลุ่ม การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ การสังเกตการณ์ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูล และ สภาพปัญหา ความต้องการ ความจำเป็นต่อการพัฒนา และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย บทความ ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ศึกษาข้อมูลหลักธรรมจากพระไตรปิฎก นำมาบูรณาการ หลักธรรม กับ ศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการ ขั้นตอนงานวิจัยเชิงพัฒนา

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากลงพื้นที่และเก็บข้อมูลเชิงลึก จึงนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา นำมาวิเคราะห์และแยกประเด็น นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ การอภิปรายกลุ่ม จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์และสร้างรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 การสร้างและนำเสนอรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยมีผู้เชี่ยวชาญ 12 รูป/คน เพื่อตรวจสอบและรับรองรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา และด้านกฎหมาย ด้านการไกล่เกลี่ย และการฝึกอบรมได้รับรองรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จึงได้นำรูปแบบการพัฒนาไปทำการทดลองให้กลุ่มเป้าหมาย หลังการอบรมได้ลงปฏิบัติโดยการลงภาคสนามในพื้นที่ปฏิบัติจริงในการเจรจาไกล่เกลี่ยในคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ ได้ทำการประเมินผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย และ การนำเสนอผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยได้นำมาสังเคราะห์ และสร้างรูปแบบหรือหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบและนำไปทำการทดลอง และประเมินผลกระทบหลังการพัฒนา โดยเริ่มจากหลักการ ที่ใช้สติเป็นฐาน เข้าสู่กระบวนการพัฒนานำองค์ความรู้ที่ประกอบด้วย 5 ด้าน 1)ด้านเครื่องมือพุทธสันติวิธี 2) ด้านการพัฒนาสติ สันติภายใน 3) ด้านทักษะ จิตวิทยา การสื่อสาร 4)ด้านกฎหมาย กระบวนการ ขั้นตอนทางอาญา 5) ด้านกระบวนการการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา ผลลัพธ์ที่เกิดหลังการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะเกิดคุณลักษณะที่ มีบุคลิกงดงาม มีพฤติกรรมเหมาะสม มีความมั่นคงเมตตา มีการพัฒนาตนรู้ ตรงตามหลักธรรม ภาวนา ๔ อันประกอบด้วย พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าผู้ประนีประนอม ที่ได้รับการคัดเลือกส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบธุรกิจ และข้าราชการเกษียณอายุ ที่อาสาเข้ามาช่วยงานของศาลยุติธรรมไม่มีเงินเดือน บางท่านยังไม่มีประสบการณ์ และยังขาดความรู้ด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา จุดประสงค์ของการไกล่เกลี่ยคดีอาญา กฎหมายและ ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยทางอาญา

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา ต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่เหมาะต่อการพัฒนา คือหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยหลักพุทธสันติวิธีนี้จะทำให้เกิดการพัฒนาผู้ประนีประนอม ทั้งด้านคุณลักษณะภายในและคุณลักษณะภายนอกที่ทำให้ผู้ประนีประนอมมีสติมั่นคง มีบุคลิกงดงาม โดยหลักธรรม ไตรสิกขา และภาวนา4 สามารถเอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา โดยหลังการพัฒนาแล้วพบว่า คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี มีผลลัพธ์ที่เกิดใน 4 ด้าน คือ

1) บুদ্ধิหงดงาม (Beautiful Personality) หมายถึงบุคคลมีทัศนคติที่ดี เป็นผู้ปฏิบัติดี คิดดี วาจาไพเราะน่าฟัง จิตใจอ่อนโยน สติตั้งมั่นศรัทธา ในความดี มีความซื่อสัตย์

2) พฤติกรรมเหมาะสม (Appropriate Behavior) หมายถึงบุคคลผู้วางตนดี เหมาะสม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง มีความเป็นกลาง เข้าใจผู้อื่น สามารถสร้างความไว้วางใจ สร้างความศรัทธา สร้างความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ ให้แก่คู่ความ ผู้เกี่ยวข้อง และองค์กร

3) มั่นคงเมตตา (Stable Kindness) หมายถึงบุคคลที่มีภาวนาเป็นเลิศ จนเกิดความมั่นคงของสติ มีพลังจิตหยั่งลึก สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ควบคุมอารมณ์ผู้อื่น ควบคุมสถานการณ์ไม่มีความอ่อนไหวกับสิ่งหลอกล่อให้ไปในทางมิชอบ มีความเมตตา

4) พัฒนาตื่นรู้ (Developmental Awareness) หมายถึงบุคคลผู้มีจิตใจเบิกบาน ปฏิบัติดี วางตนดี รู้บทบาทหน้าที่ มีความรู้ มีความซื่อสัตย์ มีภาวนาเป็นเลิศ เกิดการตื่นรู้ มีสติ มีขันติ เกิดสันติภายในจนประจักษ์สู่สายตาภายนอก เกิดความสว่างทางปัญญารอบรู้ รู้ปัญหา รู้สาเหตุ รู้วิธีการแก้ รู้ทางออกของปัญหา สามารถอบรมบ่มเพาะตนเองและผู้อื่นได้

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี เป็นการนำองค์ความรู้ทั้ง 5 ด้าน (1) ด้านกฎหมาย กระบวนการ ขั้นตอนทางอาญา (2) ด้าน

กระบวนการ การใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญา (3) ด้านทักษะ จิตวิทยา และการสื่อสาร (4) ด้านเครื่องมือ พุทธสันติวิธี (5) ด้านการพัฒนาสติ สันติภายใน โดยใช้กิจกรรมตามหลักของไตรสิกขา เป็นกรอบ 1) นำปฏิบัติ (ศีล) 2) พัฒนาจิต (สมาธิ) 3) พิชิตทางสว่าง(ปัญญา), เป็นการใช้สติเป็นฐานในการพัฒนาหลังการพัฒนาจะได้ คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่มีทัศนคติดี มีสติมั่นคง, มีขันติจาก ภายในสู่สันติภายนอก, มีความรู้ในกระบวนการขั้นตอนในคดีทางอาญา,มีทักษะไหวพริบมีการสื่อสารที่ชัดเจน มีจิตวิทยาในการวิเคราะห์, เป็นการ พัฒนาด้านกายให้เกิดบุคลิกลักษณะ, เป็นการพัฒนาด้านพฤติกรรมให้วาง ตนเหมาะสมรู้ในบทบาทและหน้าที่ของตน, การพัฒนาด้านจิต ทำให้เกิดสติมั่นคง มีจิตเมตตา, การพัฒนาด้าน ปัญญา ทำให้มีความรู้ข้อกฎหมายและเกิดไหวพริบ รู้ปัญหา รู้แนวทาง สามารถนำความรู้ความออกจากปัญหาได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการบูรณาการความรู้ตามหลักวิชาการด้านพุทธสันติวิธีและ หลักวิชาการตามศาสตร์สมัยใหม่ โดยใช้หลักการไตรสิกขา เป็นหลักการ กระบวนการในการพัฒนา โดยใช้สติ เป็นฐาน และนำองค์ความรู้ทางวิชาการด้านศาสตร์สมัยใหม่เป็นกระบวนการการพัฒนา โดยมีหลักพุทธสันติ วิธี กับศาสตร์สมัยใหม่ใน 5 ด้านซึ่งจะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม ทั้ง 4 ด้านตรงตาม หลักท้าวานา 4 อันประกอบด้วย พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา ผลลัพธ์ที่เกิดหลังการ พัฒนาพบว่า ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะเกิดคุณลักษณะที่ มีบุคลิกลักษณะ มีพฤติกรรมเหมาะสม มีความมั่นคงเมตตา มีการพัฒนาตนรู้ จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “**รูปแบบการพัฒนา ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ โดยพุทธสันติวิธี**” ทำให้เกิดประโยชน์และสิ่งที่คาดหวัง (What expected) ได้รูปแบบ หลักสูตรเป็นการนำองค์ความรู้ ใน 5 ด้าน สู่กระบวนการในการพัฒนา ที่จะทำให้ ผู้ประนีประนอมมีความรู้ด้านวิธีการ และ ขั้นตอนในการใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีอาญา การมีทักษะ การวิเคราะห์การคาดหวังและความต้องการอันแท้จริงของคู่ความ การมีสติที่มั่นคง และความซื่อสัตย์เป็นที่ ศรัทธาและเชื่อมั่นของคู่ความและผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะทำให้เกิด นวัตกรรม ความแตกต่างและคุณค่าของ “**ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบ**” ที่เป็นมืออาชีพ เป็นการสร้างคุณค่าความเชื่อมั่น และเป็นกลไกหนึ่งของ “การคุ้มครองสิทธิของคู่ความให้ได้เข้าถึงความ ยุติธรรม โดยง่าย ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาด้วยความรวดเร็ว และ เป็นรูปธรรม” จำเลยได้รับโอกาสในการ สำนึกความผิด และกลับตนเป็นคนดีได้มีโอกาสสร้างคนดีกลับคืนคนดีสู่สังคม ประชาชนได้รับประโยชน์ ปลอดภัย และสังคมเกิดความสงบสุข องค์การได้รับความเชื่อมั่น ศรัทธาในกระบวนการใกล้เคียงในคดีอาญา

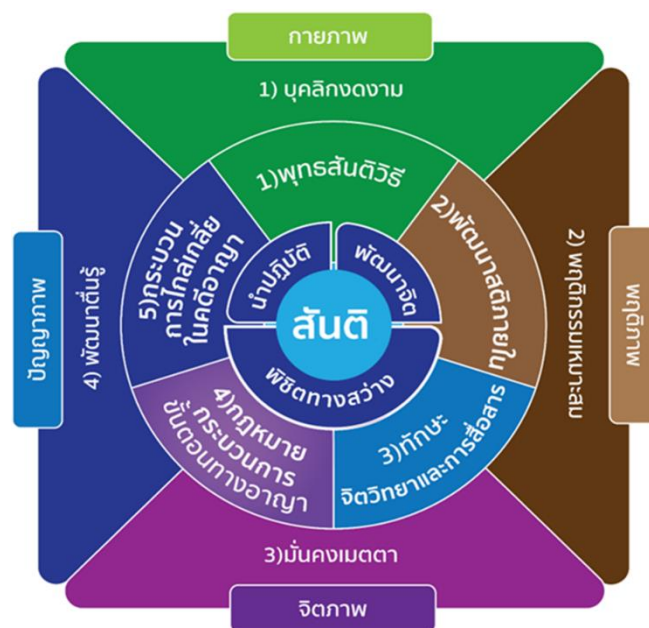

Figure 1: The New Body of Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า แนวทางในการคัดเลือก“ผู้ประนีประนอม”ศาลชั้นอุทธรณ์ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงยังไม่มีหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมที่มุ่งเน้นใน คติอาญาโดยเฉพาะ ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้ทันตาม เจตนารมณ์ หรือนโยบายของประธานศาลฎีกา ในการ“คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการชดเชย เยียวยา ด้วยความรวดเร็วและเป็นรูปธรรม ทั้งยังสอดคล้องกับสุนทรียา เหมือนพะวงศ์ (Muanpawong, 2007) ที่ได้กล่าวถึงความยุติธรรมเชิงเยียวยา (Restorative Justice) สู่การแสวงหาความยุติธรรมร่วมสมัย (Contemporary Justice) ว่าในต่างประเทศ RJ เป็นเรื่องใหม่ที่มีการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งยังให้ข้อคิดที่น่าสนใจ ว่า ในระบบกฎหมายไทยน่าจะได้อะไรมาบ้างจากทางวิชาการอย่างจริงจัง ในบริบทกฎหมายแบบไทย วัฒนธรรม แบบไทยที่มีมาช้านาน คือการให้อภัย การขอโทษ การยอมรับผิด การสำนึกและกฎแห่งกรรมที่ต้องชดใช้ สุนทรียา เหมือนพะวงศ์ (Muanpawong, 2007) ยังได้กล่าวถึงความยุติธรรมเชิงเยียวยา ว่าควรได้รับการศึกษา ทางวิชาการอย่างจริงจังพร้อมทั้งนำมาปรับใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของไทย ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยที่พบว่าผู้ประนีประนอมยังขาดความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาควรมีการพัฒนาผู้ประนีประนอม ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจขั้นตอน จุดประสงค์การนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อให้เป็นต้นแบบ ของ ผู้ประนีประนอมในคดีอาญา ที่มีความเชี่ยวชาญอย่างมืออาชีพ ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายของศาล ยุติธรรม และกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้เข้ามา มีส่วนร่วมในคดี ตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีใหม่เพื่อเรียกร้องความเสียหายทาง แพ่ง อีกทั้งผู้เสียหายยังได้รับการดูแล เรียกร้องบอกเล่า ผลเสียหายความเดือดร้อนที่ตนได้รับอีกด้วย ในปัจจุบันยังมีผู้ประนีประนอมส่วนน้อยที่เรียนรู้ สนใจ และเข้าใจเรื่องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญาตามมาตรา 44/1 ดังกล่าวนี้อย่างสอดคล้องกับผลการวิจัยของประสิทธิ์ ดวงตะวงษ์ (Duangtawong, 2010) ที่ได้เสนอแนะ ไว้ในงานวิจัย ว่าเรื่องการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย น้อยกว่าคดีแพ่ง และควรมีการพัฒนา ผู้ไกล่เกลี่ยให้มีความรู้ในการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า จากแนวทางการพัฒนาผู้ประนีประนอมของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการของศาลยุติธรรม มีการส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้ประนีประนอมอย่างต่อเนื่อง แต่จะมีการอบรมเพียงด้าน ข้อกฎหมาย หลักการ และเทคนิค คดีเฉพาะทาง ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของสำนักงานศาลยุติธรรมร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Kasetsart University, 2006) เรื่องการประเมินประสิทธิผลของระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ได้พบจุดอ่อนว่า หลักสูตรที่ใช้ในการอบรมของสำนักงานศาลยุติธรรมเน้นอธิบายทฤษฎีมากเกินไปและขาดการต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาผู้ประนีประนอมให้เป็นมืออาชีพมีความเชี่ยวชาญในด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา จะสามารถช่วยแก้คำกล่าวที่ว่า “คดีล้นศาล นักโทษล้นคุก” ที่มักจะมีการพูดในหมู่ของนักวิชาการ นักกฎหมาย ได้มีการหยิบยกมาแก้ปัญหากันอย่างจริงจัง การใช้มาตรการรอการลงโทษ รอการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ไม่ใช่แค่รับสารภาพ ไม่เคยปรากฏว่าเคยต้องโทษ ได้รับการลดโทษ รอการลงโทษ แต่จำเลยยังไม่ได้มีความสำนึกอย่างแท้จริงถึงความผิดที่ตนกระทำให้เพียงจ่ายแล้วจะได้จบหากผู้ประนีประนอมมีความเชี่ยวชาญด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญาก่อนการใช้มาตรการ กำหนดโทษ ก่อนการตัดสิน ก่อนมีคำพิพากษา ก่อนการใช้มาตรา 56 ได้นำคุณธรรมเข้าสู่กระบวนการ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา เพื่อการชดเชย การเยียวยา การแก้ไข ฟื้นฟู และสมานฉันท์ จะสามารถป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำ ของจำเลย หรือ ผู้กระทำผิด โดยผู้ประนีประนอมผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของศาล “จึงเป็นกลไกหนึ่งในการ ค้ำครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ด้วย ความรวดเร็ว เป็นรูปธรรม ผู้ประนีประนอมควรได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ มีความชำนาญ มีความเข้าใจ และ ที่สำคัญมีพฤติกรรม ความซื่อสัตย์ ที่ได้ผ่านการคัดกรอง ผ่านการพัฒนาอย่างเข้มข้น มีความสามารถที่จะบันทึกข้อเท็จจริง คำบอกเล่า ความต้องการของผู้เสียหาย ข้อเรียกร้อง ข้อเท็จจริง ในขณะที่ไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นของคู่กรณีได้อย่างละเอียด โดยเฉพาะในศาลชั้นอุทธรณ์ ที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนไม่มีโอกาสได้พบกับคู่ความ มีเพียงผู้ประนีประนอมจะเป็นผู้ได้พบได้พูดคุย ได้สัมผัสกับ ผู้เสียหาย กับผู้กระทำผิด และผู้เกี่ยวข้อง เท่านั้น ยังสอดคล้องกับบทความของ สรวิต ลิ้มปรางษ์ (Limprangsi, 2007) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการดำเนินคดีในประเทศนิวซีแลนด์ ว่ามีกระบวนการที่เอาใจใส่ดูแลผู้เสียหายในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากจำเลย และในขณะเดียวกัน ต้องมีกรรมวิธีที่ทำให้จำเลยได้เข้าใจในผลจากการกระทำของตนตลอดจนรู้สำนึกในความเสียหายที่เกิดขึ้น มิให้เกิดความผิดพลาดอย่างเดียวกันอีกในอนาคต ในแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เพื่อจะอุดช่องว่าง ที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติไม่สามารถให้ได้หรือไม่คำนึงถึง ในประเทศนิวซีแลนด์ได้สร้างกระบวนการนี้ขึ้นมาใช้ในช่วงเวลา ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา

สรุป

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าในการคัดเลือก“ผู้ประนีประนอม”ศาลชั้นอุทธรณ์ ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมถึงยังไม่มีหลักสูตรในการอบรมผู้ประนีประนอมในคดีอาญาโดยเฉพาะ ซึ่งไม่สอดคล้องกับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมตามเจตนารมณ์ หรือนโยบายของประธานศาลฎีกา ในการ “ค้ำครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการชดเชย เยียวยา ด้วยความรวดเร็วและเป็นรูปธรรม ทั้งยังสอดคล้องกับบทความและงานวิจัยของนักวิชาการที่กล่าวถึงความยุติธรรมเชิงเยียวยา ว่าควรได้รับการศึกษาทางวิชาการอย่างจริงจังพร้อมทั้งนำมาปรับใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยทางอาญาของไทย การพัฒนาผู้ประนีประนอมให้มีความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ที่มีความเชี่ยวชาญอย่างมืออาชีพ จะสอดคล้องกับนโยบายของศาลยุติธรรม และกฎหมายอาญาของไทยในปัจจุบันที่เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้เข้ามา มีส่วนร่วมในคดี

ตามมาตรา 44/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีใหม่เพื่อเรียกร้องความเสียหายทางแพ่ง การพัฒนาผู้ประนีประนอมของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการของศาลยุติธรรม ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ควรมีการอบรมเพียงด้าน ข้อกฎหมาย และเทคนิค เพียงอย่างเดียว จากผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าการนำหลักธรรมมาใช้เชื่อมโยงในการพัฒนาผู้ประนีประนอมจะได้คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมที่ดีซึ่งพบว่าหลักธรรม ไตรสิกขา และภาวนา4 เอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา โดยหลังการพัฒนาแล้วผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี จะมีคุณลักษณะที่เกื้อหนุนการพัฒนาใน 4 ด้าน 1) ด้านกาย จะมี บุคลิกงดงาม (Beautiful Personality) ผู้ประนีประนอมจะมีทัศนคติที่ดี ปฏิบัติดี คิดดี วาจาไพเราะน่าฟัง จิตใจอ่อนโยน ตั้งมั่นศรัทธา ในความดี มีความซื่อสัตย์ 2) ด้านพฤติกรรม ผู้ประนีประนอมจะมีที่พฤติกรรมเหมาะสม (Appropriate Behavior) วางตนดี รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน เข้าใจผู้อื่น สามารถสร้างความไว้วางใจ สร้างความศรัทธา สร้างความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ ให้แก่คู่ความผู้เกี่ยวข้อง และองค์กร 3) ด้านจิต ผู้ประนีประนอม จะมีความ มั่นคงเมตตา (Stable Kindness) มีภาวนาเป็นเลิศ จนเกิดความมั่นคงของสติ มีพลังจิตหยั่งลึก สามารถควบคุมอารมณ์ตนเอง ควบคุมอารมณ์ผู้อื่น ควบคุมสถานการณ์ไม่มีความอ่อนไหวกับสิ่งหลอกล่อให้ไปในทางมิชอบ 4) ด้านปัญญา ผู้ประนีประนอม จะมีการพัฒนาตื่นรู้ (Develop Awareness) มีจิตใจเบิกบาน เกิดการตื่นรู้ มีสติ มีขันติ เกิดสันติภายในจนประจักษ์สู่สายตาภายนอก เกิดความสว่างทางปัญญารอบรู้ รู้ปัญหา รู้สาเหตุ รู้วิธีการแก้ รู้ทางออกของปัญหา หลังการพัฒนาใน 4 ด้าน ผู้ประนีประนอมจะเป็นมีอาชีพมีความเชี่ยวชาญใน การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา จะสามารถช่วยแก้คำกล่าวที่ว่า “คดีล้นศาล นักโทษล้นคุก” ด้วยก่อนการใช้มาตรการรอกการลงโทษ รอกการกำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 หากผู้ประนีประนอมมีความเชี่ยวชาญด้านกระบวนการไกล่เกลี่ยในคดีอาญา ศาลได้นำคู่กรณีเข้าสู่กระบวนการ การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาททางอาญา ให้เกิดการชดใช้ การเยียวยา การแก้ไข ฟื้นฟู และสมานฉันท์ จะสามารถป้องกันการกลับมากระทำผิดซ้ำของจำเลย หรือผู้กระทำผิด ผู้ประนีประนอมผู้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของศาล “จึงเป็นกลไกหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย” ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้ด้วยความเร็ว เป็นรูปธรรมสอดคล้องกับแนวคิดในการดำเนินคดีในประเทศนิวซีแลนด์ที่มีกระบวนการที่เอาใจใส่ดูแลผู้เสียหายในลักษณะที่ไม่แตกต่างไปจากจำเลย โดยมีกรรมวิธีที่ทำให้จำเลยได้เข้าใจในผลจากการกระทำของตนตลอดจนรู้สำนึกในความเสียหายที่เกิดขึ้น มิให้เกิดความผิดพลาดอย่างเดียวกันอีกในอนาคต ในแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่อุดช่องว่าง ที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติไม่สามารถให้ได้หรือไม่คำนึงถึง ซึ่งในประเทศนิวซีแลนด์ได้สร้างกระบวนการนี้ขึ้นมาใช้ในช่วงเวลาก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์พบว่า ศาลชั้นอุทธรณ์ควรจัดให้มีหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาโดยเฉพาะที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และควรให้มีการขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมในศาลชั้นอุทธรณ์ ควรมีการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาให้มีความรู้สามารถใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งหลักธรรมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญา คือหลักไตรสิกขา ที่ประกอบด้วยข้อปฏิบัติการดำรงชีวิตอันเป็นข้อปฏิบัติพื้นฐาน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้นแบบโดยพุทธสันติวิธี ที่ผู้วิจัยนำเสนอเป็นการนำองค์ความรู้ด้านหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า กับ การพัฒนาสติ คือการเจริญสมาธิมาบูรณาการ กับองค์ความรู้ตามศาสตร์สมัยใหม่ที่ผู้ประนีประนอมในคดีอาญาต้องมีความรู้ ทั้งด้านข้อ

กฎหมายอาญา ด้านกระบวนการไต่สวนทางอาญา ด้านทักษะการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเจรจาไกล่เกลี่ย ในคดีอาญาที่ควรให้ ผู้ประนีประนอมต้องรู้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อการเชื่อมโยงสู่การเจรจา และ ความรู้หลักการข้อกฎหมาย จะสามารถช่วยให้การเจรจาเพื่อหาทางออกให้คู่ความได้พอใจ ทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ในชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องหลักสูตรการพัฒนาผู้ประนีประนอมมืออาชีพให้มีความเชี่ยวชาญในคดีเฉพาะทาง ในศาลสูง ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย เรื่องหลักการประเมินการเป็นผู้ประนีประนอมดีเด่นควรมีเงื่อนไขและหลักการองค์ประกอบอย่างไร ผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน กับ รางวัลทางด้านจิตใจ ควรมีหลักเกณฑ์อย่างไร

References

- Boonperm, P. (2021). *Policy for President of the Supreme Court President of the Supreme Court the 47th Person*. Retrieved October 1, 2021, from <https://jor1.coj.go.th/th/content/category/detail/id/21/iid/273564>
- Duangtawong, P. (2010). *The Effectiveness of a Creation and Development Process of Mediators and Operation of the Thai Court of Justice*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Ubon Ratchathani University. Ubon Ratchathani.
- National Strategy (2018-2037)*. (2018, 13 October). Government Gazette. Volume 135. Part 82 a. Page 1.
- Khun-ngoen, N. (2020). “Rules of the President of the Supreme Court on Mediation (No. 2), B.E. 2560, Volume 134, Part 68 a, 30 June 2017”. in *Law and Mediation*. (2nd ed.). Bangkok: Office of Judicial Promotion, Office of the Court of Justice.
- Limprangsi, S. (2007). “Restorative Mediation: Experience of New Zealand Court”. In *Restorative Mediation*. (2nd ed.). Bangkok: Thana Press Co., Ltd.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.